

**“МУМТОЗ АДАБИЁТНИНГ ДОЛЗАРБ
МУАММОЛАРИ”**

*мавзусидаги Республика илмий-назарий
анжуман материаллари*

филология фанлари доктори, профессор

Ҳамиджон Ҳомидов

таваллудининг 85 йиллигига бағишланади

Тошкент-2020

Ҳамиджон Ҳомидов

**АЛИШЕР НАВОЙИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЎЗБЕК ТИЛИ
ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ
ЎЗБЕК АДАБИЁТИНИ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ КАФЕДРАСИ**

**Филология фанлари доктори, профессор Ҳамиджон
Ҳомидов таваллудининг 85 йиллигига бағишланган**

**“МУМТОЗ АДАБИЁТНИНГ ДОЛЗАРБ
МУАММОЛАРИ”**

**мавзусидаги Республика илмий-назарий анжумани
материаллари**

Тошкент-2020

УЎК 821.512.153

КБК 84

Ҳомидий.

Мумтоз адабиётнинг долзарб муаммолари [Матн]: – Тошкент: Navoiy universiteti nashriyot matbaa uyi, 2020. – 318 б.

Ушбу тўпламда “Мумтоз адабиётнинг долзарб муаммолари” мавзуидаги республика илмий-назарий анжуманига юборилган илмий мақолалар жамланган. Тўпламда филология фанлари доктори, профессор Ҳамиджон Ҳомидий ҳаёти ва илмий фаолиятига бағишланган илмий, илмий-оммабоп мақолалар, шунингдек, ўзбек мумтоз адабиётининг ўрганилишига доир илмий мақолалар ўрин олган. Китоб филолог мутахассислар, илмий тадқиқотчилар, магистр ва бакалавр талабалар ҳамда кенг ўқувчилар оммасига мўлжалланган.

Муаллифлар қарашлари ва асарлар номларидаги имло таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Масъул муҳаррир:

Марғуба Абдуллаева,

филология фанлари номзоди, доцент

Таҳрир ҳайъати:

Мўминжон Сулаймонов, Абдулҳамид Қурбонов, Жасур Маҳмудов,
Хуснигул Жўраева, Озода Тожибоева, Матлуба Жабборова.

Тўплам Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети “Ўзбек адабиётини ўқитиш методикаси” кафедрасининг 2020 йил 2 декабрдаги 6-сонли баённомаси билан нашрга тавсия этилган.

биринчилар қаторида бадий ёритишга журъат этганини кўрсата билишидадир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Воҳидов Эркин. Умрим дарёси. Сайланма. 2-жилд. – Т., 2001.
2. Воҳидов Эркин. Танланган асарлар. Тўрт жилдлик. 4-жилд. Драмалар. – Т., Адабиёт ва санъат нашриёти. 2006.
3. Воҳидов Эркин. Шоиру шеър ушуур. – Т., 1987
4. Воҳидов Эркин. Сайланма. Драмалар. Иккинчи тумор. – Т., 2003.
5. Воҳидов Эркин. Бу обод кунларга етдик соғ-омон. “Тафаккур” журнали, – Т., 2011. 3-сон.
6. Краткая литературная энциклопедия. – М., 1978. С.594

ҲИКОЯДА СЎЗ ҚЎЛЛАШ МАҲОРАТИ

Шоира АХМЕДОВА

БухДУ профессори, ф.ф.д.

Мустақиллик даври ҳикоячилиги ҳам сон жиҳатдан, ҳам сифат жиҳатдан ўсиб бораётганлигини бугунги ҳикоянавислар У.Ҳамдам, И.Султон, А.Йўлдош, Н.Эшонқул, З.Қуролбой қизи ва бошқа бир қатор ёш ижодкорлар мисолида кузатиш мумкин. Ёшлар орасида миллий ҳикоячилигимиз анъаналарини давом эттириб, ўзига хос услубда қалам тебратишга ҳаракат қилаётган ижодкорлар борлиги – қувонарли ҳол. Биби Робиъа ана шундай ёш адибалардан. Унинг ҳикояларини ўқир экансиз, инсон руҳиятини, қалбини, кўнгил оғриқларини рўй-рост ва самимий, реал тасвирлашга бўлган интилишни кўрасиз.

Ҳар бир ёзувчи ижодида сўз ва ифодалар ўзига хос тарзда намоён бўлади. Ижодкор тафаккури ва дунёқарашидан келиб чиққан ҳолда сўзнинг янги-янги маъно қирраларини кашф этади. Шу жиҳатдан ҳар бир ижодкорнинг ўз дастхатига эга бўлиши лозимлиги яққол кўринади.

Ижодкор услубини таҳлил этиш жараёнида уни намоён этувчи элементларга эътибор қаратиш зарур. Ёзувчининг тили услубнинг энг ёрқин кўринувчи унсуридир. Ёш адиба ижодига шу нуқтаи назардан ёндошамиз.

Адибанинг “Маликанинг қайтиши” ҳикоясини китобхон юракда оғриқ билан ўқийди. Ҳикоя қаҳрамонининг турмуш ташвишлари, қийинчиликлари остида руҳан эзилиши, қизининг дардига даво тополмай сарсон бўлиши, чорасизлик аламлари жуда таъсирчан тасвирланган¹¹⁷.

Кейинги йиллар ҳикоячилигини кузатар экансиз, кўпчилик ёшлар ижодида бир қатор типологик: тилнинг қуруқлиги, сўз устида меҳнат қилмаслик (А.Қаҳҳорнинг “Синчалак”нинг бир саҳифасини 16 марта кўчиргани ҳақидаги Саид Аҳмад хотираларидан¹¹⁸) бадий жозибадан йироқлик, баёнчилик каби нуқсонлар учрашини кўрамиз. Шунинг учун баъзи ҳикояларни ўқиганда эртасига муаллифи ҳам, қаҳрамонлари ҳам эсингиздан чиқиб кетиши ҳақиқат. Айнан шу нуқсонлар Биби Робиъанинг ҳикоясида учрамайди. Ҳикоянинг энг муҳим жиҳати унинг бадий бўёқдор, жозибадор тилидир. Сўз масъулиятини ҳис этган ҳар бир ижодкор ҳаётни образли акс эттиришда миллий тилимизнинг бойликларидан, имкониятларидан фойдаланади. Уларни ўз ўрнида, керакли жойда қўлласагина, асарнинг мазмундорлигига эриша олади. Назаримда, Биби Робиъанинг ютуқларидан бири сўзнинг муқаддаслигини ҳис этишида кўринади. Мисолларга мурожаат этамиз: Ҳикоя қаҳрамонининг қизи оғир касал, ота шу касаллик билан курашмоқда, аммо пули йўқ, дорилар қиммат. Дорихонадан қиммат дорини олишга қурби етмаган қаҳрамон ҳолати: *“Ибрат оғизлигини судраганча чиқиб кетди”*.

¹¹⁷ Биби Робиъа. Маликанинг қайтиши. “Шарқ юлдузи”, 2019, 3-сон.

¹¹⁸ Саид Аҳмад. Назм чорраҳасида. –Тошкент, 1978. 56-бет.

Биби Робиъа “ғурур” сўзига алоҳида маъно юклайди: “*Ғурури Ибратни ташқарига итариб юборди*”; “*Ғурурига яна тош отилди*”., “*Ғурурининг рад этишга мажоли қолмаганди*” каби образли ифодалар асарга бадий буёқдорлик бағишлаш билан бирга қаҳрамоннинг руҳий кечинмаларини ёрқин ва чуқур ифодалаш имконини яратади.

“*Вақт ҳам оғироёқ аёлдай имиллаб ўтди*” – бу қаҳрамоннинг руҳий ҳолатига жуда мос: ҳақиқатан ҳам жуда шошиб турган, ёки бошига бир ташвиш тушган, ҳаёти қил устида турган инсонлар учун таниш бу ҳолат. Фақат маошига яшайдиган, ижарада турадиган қаҳрамоннинг ҳолати аниқ чизилган: “*Чўнтаги дарров хувуллаб қолганидан хўрсиниб қўйди*”.

Биби Робиъ қаҳрамон портретини чизишда ҳам ўзига хос образлилик, ўхшатишдан фойдаланади: “*Кексаликни опичлаб олган кўзойнакли аёл изланган дори борлигини айтди*”.

“*Хадича қиқирлаб кулар, йўтал эса шу ширин кулгидан айримларини ўғирлаб оларди*” – бемор қизчанинг ҳолати. Отасидан эртак эшитган қизчанинг савол бергандаги ҳолатига эътибор берайлик: “*Ибрат қизининг кулиб турган нигоҳларида катта бир илинж балқиб турганини кўрди*”. Ёки “*Нонушта қилаётиб, кеча ҳеч нарса татимай қорнининг устидан ғалаба қозонганини ўйлаб, кулиб қўйди*”.

Ёш ижодкор ҳикоясининг тилига жозиба бағишлаган унсурлардан бири жонлантириш бўлиб, асарнинг таъсирчанлигини, ҳиссийлигини ошириш учун адиба улардан унумли фойдаланган: Қишлоқдан келиб ижарада яшаётган, қўли калта қаҳрамоннинг маош олган куни: “*Дастурхон аввалги кунларга нисбатан бағри тўлароқ бўлгани учун керилиб ётарди*”. “*Осмоннинг кўз ёшларини темир қошлари билан артиб келаётган таниш автобусга чиқди*”. (Шу ҳолат чорасизликдан қаҳрамоннинг қалб кўзлари ёш билан тўлалигига уйғун келади). «*Булутга ёнбошлаган қуёш уни қизига элтиш учун кута-кута кетиб қолди*”. Тасвир руҳий ҳолатга нақадар мос.

“Поезд бир уввос тортди-ю, секин жилди”. Ноиложлик, пулсизлик, бунинг устига боласининг оғир касалга чалингани, унга ёрдам беролмай қийналган Ибрат ишхонада ҳам ҳеч иш қилолмайди. Бу ҳолатни адиба шундай ўхшатиш билан образли гавдалантиради: *“Шу сабабли бўм-бўш дастурхондай оппоқ қоғоз ҳам бағри тўлишини кутиб ётарди...”*

Касал қизини хотини билан қишлоқққа юборган Ибрат пул топиш, қизининг қиммат дориларини сотиб олиб, унинг дардига дармон бўлиш илинжида мардикор бозорида ишлаб, уйга қайтса: *“Бу сафар уни ташқарида уймаланиб ётган кўрна-тўшаклари кутиб олди. Эшик эса оғзига қулф осилган бўлса ҳам бу ишни ким қилганини айтиб берди”.*

Академик М.Қўшжонов А.Қаҳҳор ҳикоялари ҳақида: “Ёзувчи психик анализ вақтида инсон қалбининг чуқур жойларигача кириб бора билади, инсон қалбининг қаъридаги ҳар кимга ҳам кўриш муяссар бўлавермайдиган пинҳоний процессларни аниқ кўра олади. Унинг ҳикоялари бамисоли инсон руҳий оламига “очилган дарча”, бу дарчадан инсон қалбининг жилолари бутун нозик қирралари билан баралла кўриниб туради”¹¹⁹,-деб ёзган эди. Шу жиҳатдан қарайдиган бўлсак, ёш адиба устозлари йўлини давом эттираётганлиги, шу йўлда интилаётганини образнинг руҳий ҳолатини, ички кечинмаларини ёрқин чизишида кўрамиз. Вақтида ижара ҳақини беролмай, ижара уйдан ҳайдалган ота боласининг бешигига кўзи тушиб, эзилади, чунки *“унда ҳали ҳам қизининг йиғилари, қулгилари ётарди”.* Қизининг вафот этганини эшитган отанинг руҳий ҳолати эса янада ёрқинроқ, янада реал ва тиниқ тасвирланади: *“Ибратнинг тили айланмай қолди, сезимлари уни тарк этди. Ерга юзтубан йиқилди. Зулмат ичра саноқсиз юлдузлар атрофни ўраб олди. Улар секин-аста йиғилиб, қизининг чеҳрасига айланди...”*. Ноиложлик исканжасига тушган, бунинг устига яккаю ягона қизидан ажралиб қолган отанинг ҳолатини бундан ортиқ

¹¹⁹ Қўшжонов М., Норматов У. Маҳорат сирлари. – Тошкент. 1968. 86-бет.

тасвирлаб бўлмаса керак. Ёш адиба сўзни ўз ўрнида ишлатиб, бунинг уддасидан чиқа олган.

Биби Робиъа пейзаж тасвирини ҳам қаҳрамоннинг руҳий ҳолатига боғлаб, образли тасвирлайди: *“Ибрат даҳлиз деразасидан бошини чиқарди. Руҳи чиқиб кетгудек чуқур хўрсинди. Рўпарасидаги ўзига ўхшаб атрофни жим қузатиб турган дарахт ҳам болаларидан хавотирда. Чунки ёзнинг қузга шивирлаётганини эшитиб қолганди...”*.

Табиат ҳодисалари қаҳрамон руҳий ҳолатини ёрқинроқ тасвирлашга хизмат қилади: *“Қуёш силаб-сийпалаб Ибратни уйғотди”*; *“Ой уни юпатиб уйига қузатиб борди”*. *“Истар-истамас тонг отди”*, *“Тун тўшаган қора гилами узра судралиб уйига қайтаркан, пулларини хомчўт қилди...”*

Ҳамкасбидан қарз олган Ибратнинг ҳолатига эътибор қаратамиз: *“Сўлиб бораётган умид гулига бу дўстликдан қайта жон кирди”*.

Адиба ишлатган ўзига хос ўхшатишлар ҳам ҳикоянинг таъсирчанлигини ошириб, қаҳрамоннинг руҳиятига мослиги билан ажралиб туради: *“Уйқуга кетган ўриндиқ”*, *“Совуқ шамол одамларни ҳайдаб чиқарган хиёбон”*, *«Шаҳарнинг оқимида оқиб юриш»*, *“Одам Атонинг томоғига буғдой тиқилиб қолгандай у ҳам ҳар қанча ютинмасин изтироб томоғидан ўтиб кетолмади.. Бошқа гапира олмади. Гўшак ҳам , Ибрат ҳам жойига қайтди”*.

Ёзувчи ҳикоя қаҳрамонини бошига тушган ташвишлар, қийинчиликлардан чарчаганда уч марта Амир Темур билан учраштиради, ҳар гал йигит ҳайкал билан дардлашади. Иккинчи марта қизининг вафотини эшитиб, роса ичиб, осмонга қараб нола қилган қаҳрамон Темур ҳайкалига чиқиб, тўполон қилганида, маҳкамага тушади. Шу ўринда қаҳрамоннинг ҳайкал устига чиқиши, айтган сўзлари гарчи ёзувчи унинг қайғуларини, алаmidан ичиб маст бўлганлигини асослашга интилса-да, китобхонга бироз эриш туюлади, уни ишонтирмайди. Аммо ҳикоя охирида ҳайкал олдига келиб

хурсандлигидан унга мурожаат (*“Маликам қайтаяпти...”*) қилиши ишонарли чиққан.

Ҳикояда табиат ва инсон ўртасидаги уйғунлик, мувозанат табиий ифодаланган ва у оптимистик руҳда тугалланади: *“Она шамол чўккалаган куйи елкалари силкина-силкина йиғлаётган йигитни бошларидан силаб овута бошлади”*.

Хулоса қитлиб шуни айтиш мумкинки, ҳикоя ҳаётга ишонч, келажакка умид, ёруғлик нурлари билан суғорилган. Иккинчидан, унинг моҳиятида инсон бошига қанчалик қийинчилик тушмасин, ҳаёт йўлидаги тўсиқлар қанчалик кўп бўлмасин, уларни енгишга ўзида куч топиши, курашиши лозим деган ғоя ётади. Ҳикоя қаҳрамони иқтидорли ходим бўлса-да, бошига тушган қайғу-аламдан орқага чекинмоқчи эди, аммо эзгулик, дўстларининг яхшилиги туфайли, энг муҳими, яна фарзанд кўриши ҳақидаги хушxabар уни ҳаётга қайтаради.

Адиба асарларида ҳаётни самимий, табиий бўёқларда тасвирлашга ҳаракат қилади, айниқса, ушбу таъсирчан ҳикоя тилининг жозибadorлиги, ҳаётнинг бир парчаси тиниқ, ўзига хос ифодаланганлиги, инсон туйғуларининг, руҳиятининг табиий чизгилари билан ўз китобхонларини топа олади. Ижодкорнинг сўзга эътибори, сўз қўллашдаги маҳорати шундай хулосага олиб келади.

МАДАНИЯТЛАРАРО МУЛОҚОТГА ЎРГАТИШДА БАҒРИКЕНГЛИК (ТОЛЕРАНТЛИК) ТАМОЙИЛИНИ ҲИСОБГА ОЛИШ

С.САЙДАЛИЕВ,

НамДУ профессори

Давримиз глобаллашув, интеграллашув, ўзаро ва мамлакатлараро алоқаларнинг кенгайиши ва ривожланиши билан характерланади. Иқтисодиётнинг глобаллашуви ва янада мобиллашуви,

коммуникациянинг тез ривожланиши, интеграция ва ўзаро боғлиқлик, кенг миқёсли миграция ва аҳолининг кўчиб юриши ва бошқа ўзгаришлар кишилиқ жамиятида бағрикенглик (толерантлик) тамойилининг аҳамиятини тобора кучайтирмоқда.

Инсонлар ва мамлакатлар ўртасидаги алоқалар маданиятлар ўртасидаги алоқаларга асосланади. Шунинг учун ҳам бу алоқаларни маданиятлараро мулоқот (коммуникация) деб аташ мақсадга мувофиқ. Маданиятлараро мулоқот тушунчаси кенг қамровли бўлиб, унинг таркибига қуйидаги масалаларни киритиш мумкин:

- маданият тушунчаси ва унинг моҳияти, маданият соҳалари;
- мулоқот (коммуникация), мулоқот турлари, воситалари;
- маданиятлараро мулоқот, халқаро маданий компетентлик тушунчалари ва атамалари;
- маданиятлараро мулоқотда экстралингвистик масалалар (дунёқараш, маросимлар, урф-одатлар, инсон аъзолари тили, табулар, стереотиплар, турли миллатларда маданиятнинг ўрни);
- чет тили дарсларида тил ва маданият (саломлашувлар, мулозаматни акс эттириш, мурожаат қилиш йўллари, идиомалар ва ҳ.к.);
- маданиятлараро зиддият, тўқнашувларга сабаб бўлувчи омиллар, маданий шок, маданий ўзига хослик, халқаро маданиятда ўзлигини асраш;
- маданиятлараро мулоқотга ўргатиш учун ўқув материаллари (адабиёт, газеталар, ТВ, интернет, расмлар, реалиялар, фильмлар, рамзлар ва ҳ.к.) дан фойдаланиш;
- тили ўрганилаётган мамлакат ва халқ маданиятига тегишли мавзулар билан ишлаш ва материалларни яратишда ўта ҳушёр бўлиш, уларни таҳлил қилиш (дарсликлар, дарс ишланмалари/конспект, топшириқлар/вазифалар);

- глобаллашув ва ҳозирги кунда ўрганилаётган чет тилнинг мулоқотда халқаро тил сифатида ишлатилиши;

- тилдаги ўзгаришлар ва унга таъсир этувчи омиллар (масалан, интернет, бизнес, дипломатия ва ҳ.к.);

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, маданиятлараро мулоқот масалалари ҳаётнинг деярли барча жабҳаларини қамраб олган. Уларнинг мазмун моҳиятини тушуниб етиш ва тил ўрганиш жараёнида юзага келадиган муаммолар билан уйғунлаштириш ва амалиётга тадбиқ эта олиш таълим-тарбиянинг муваффақиятини белгиловчи ижобий омиллардан саналади.

Тил ўргатиш жараёнида маданиятлараро мулоқотга ўргатиш бевосита бағрикенлик тамойили билан узвий боғлиқ. Толерантлик (лот. толерантиа - сабр-тоқат), бағрикенглик - ўзгаларнинг турмуш тарзи, хулқ-атвори, одатлари, ҳис-туйғулари, фикр-мулоҳазалари, ғоялари ва эътиқодларига нисбатан тоқатли, сабрли, бардошли, бағрикенг бўлишни англатади. Бағрикенглик тамойили ақидабозликдан, ҳақиқатни мутлоқлаштиришдан воз кечишни англатади. Бу тамойилга кўра, ҳар ким ўз эътиқодига амал қилишда эркиндир ва ҳар ким бундай ҳуқуққа бошқалар ҳам эга эканлигини тан олмоғи лозим. Бир кишининг қарашлари бошқаларга мажбуран сингдирилиши мумкин эмас. Бағрикенгликни алоҳида шахслар, гуруҳлар ва давлатлар намоён қилиши лозим. Ушбу тамойилни ҳар томонлама қўллаб қувватлаш мақсадида ЮНЕСКО "Бағрикенглик тамойиллари декларацияси"ни қабул қилган (1995 й. 16 ноябр).

Толерантлик тушунчаси миллий тарбиянинг асосий категорияларидан бири ҳисобланиб, у ҳозирги вақтда кенг маънога эга. Бу тушунчанинг тилимизда яхлит ифодаси йўқ. Шунинг учун уни бирорта синоним сўз тўла ифода эта олмайди. Толерантлик – бағрикенглик, бардошлилик, чидамлилик, сабр-тоқат, тенглик, меҳр-шафқат, кенг

феҳллилик маъноларида талқин қилинади ва қўлланилади. Аммо бу сўзларнинг бирортаси ҳам толерантлик сўзининг мазмунини тўлалигича ифода эта олмайди. Толерант дунёқарашга эга инсон ўзганинг фикрини ўзининг тўғри деб билган фикри билан тенг кўриши зарур. Ўзгача фикрнинг эгаси ўзи каби шахс эканлиги, ўз дунёқарашига эгаллиги учун ҳурмат килиши лозим.

Толерантлик тушунчаси тиббиёт соҳасида юзага чиққан. Инсон танасига бошқа аъзони ўтқазганда организм билан чиқишиб кета олиши толерантликни англатади. Организм ҳам бегона аъзони ўзига қабул қилиши, ўзига мослаштириши лозим. Толерантлик дастлабки даврда тенглик, бошқаларга чидай олиш, меҳр-шафқат маъноларида тушунилган. Бағрикенглик тушунчаси бу маъноларни ўзига сингдира олади. Тушунчаларнинг мазмуни ижтимоий ҳаёт ўзгаришларига мос равишда ўзгариб боради ёки янги маъно касб этади.

Сабр-тоқат, тенглик тушунчалари толерантликнинг бир қирраси, босқичи сифатида маълум ҳодисаларни аниқ ифодалаб беради. Бу тушунчалар ҳам ўзгариб, ривожланиб бориб, янги маъно-мазмун касб этиши мумкин. Бағрикенглик тушунчаси қаноат килиш, меҳр-оқибат кўрсатиш, тенглик тушунчаларини ҳам ифодалайди. Толерантлик эса бегона қарашларни ўз қарашлари каби ҳурмат қила олиш, муҳаббат билан қараш каби ғояларни ифодалайди.

Толерантлик инсон ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида кузатилади. Кишилар, халқлар, тиллар, алоқага киргач, албатта, бағрикенгликка эҳтиёж сезилади. Бу, энг аввало, маданий ҳаётда, адабиётда, диний муносабатларда кўзга ташланади. Диний бағрикенглик деганда немис мумтоз адабиётининг йирик вакили Готҳолд Эфраим Лессингнинг (1729-1781) "Донишманд Натан" асари кўз олдимизга келади. Асарда қайси дин ҳақиқий, афзал: яҳудий, насроний ёки мусулмон диними? деган саволга жавоб изланади. Жавоб, албатта, бағрикенглик

орқали топилади. Яҳудий дини ҳам, насроний ва мусулмон динлари ҳам ўз бандалари учун муқаддас ва мўътабардир, одамзод эса қайси динга мансуб бўлмасин, ягона Яратган Эгамнинг қули ҳисобланади. Акс ҳолда, зиддият, келишмовчиликлар вужудга келаверади.

Тил ўргатиш жараёнида маданиятлараро мулоқотга ўргатиш ҳаётдан, амалиётдан, бадий адабиётдан келтирилган мисоллар, матнлар ва улар билан ишлаш коммуникация масалаларининг моҳияти ва хусусиятларини тушунтиришда ҳамда турли шахслар, гуруҳлар, халқлар ўртасидаги маданий мулоқотларни бағрикенглик тамойилига амал қилган ҳолда амалга ошириш ижобий самара баради.

ШЕЪРИЙ АФОРИЗМ (XX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ ЎЗБЕК ШЕЪРИЯТИ МИСОЛИДА)

*Лайло ШАРИПОВА,
БухДУ доценти, ф.ф.д.*

Шеърият илк бор оғзаки яратилгани, ёзув пайдо бўлганидан сўнг эса ёзма шеърият юзага келгани ҳаммага маълум. Муаллифлик умумийликдан хусусийликка томон кўчган, яъни оғзаки шеъриятда барча асарлар муаллифи халқ бўлса, муаллифлар номи зикр қилингани сабаб ёзма адабиётда ҳар бир асар яратган муаллифигагина тегишли экани билан фарқлидир. Шу жараёнда бир ютуқ ва бир ютқизиқ бор. Ютуқ шуки, ёзиб қолдириш имкони туғилгач, бадий асарнинг йўқолиб кетиш хавфи сусайди. Аммо муаллифи аниқлиги сабаб унга бошқа ижодкорнинг дахл қилиш имконияти йўқолиб, асарнинг асрлар давомида сайқал топишидай ижобий жиҳат тўхташди. Бир аҳамиятли жараён давом этиб келмоқда: оғзаки адабиёт ёзма адабиётга, ёзма адабиёт оғзаки адабиётга тинимсиз таъсир қилиб келади. Айтайлик, ўзбек ёзма

Мўминжон Сулаймонов. Ҳофиз шерозийнинг хоразмлик мухлиси.....	108
Ma'rifat Rajabova. Alisher Navoiy lirikasida etnografik folklorizmlar.....	113
Назора Бекова. Фоний- Навоий рубоийлари таҳлили.....	118
Зилола Амонова. Феруз ижодида насимий анъаналари.....	124
Саломат Маткаримова. Комил Хоразмийнинг Навоийга мухаммаслари.....	129
Насима Қодирова. Жомий ва Навоий муносабатлари Иброҳим Ҳаққулов талқини.....	133
Шахноза Раҳмонова. Таркиббанд жанри таҳлили.....	137
Ҳуснигул Жўраева. Ҳусайний девони нусхалари хусусида.....	140
Матлуба Жабборова. “Жамшид қиссаси”нинг оғзаки вариантида бош қаҳрамон сиймоси.....	143
Алише Раззоқов. Бир фард маърифати ва бир ҳикоят далолати.....	153
N.E. Sabirova. O‘zbek xalq og‘zaki ijodiyotida Navoiy merosining o‘rni.....	157
Dilafruz Nazarova. Huvaydo she’riyatida Iso Masih obrazi.....	160
Жавлонбек Жовлиев. Мумтоз адабиётимиз тадқиқотида Шайхзоданинг ўрни.....	163
Наима Алиқулова. “Тазкираи мажзуб” да қаландарлар зикри.....	168
Mehriniso Choriyeva. Tamkin Buxoriy adabiy merosi.....	174
Maxmuda Yuldasheva. “Xamsa” dostonlarida hukmdorlar timsoli.....	181
Farrux Qulsaxatov. Jomiy ma’rifiy qarashlari.....	184

ЎЗБЕК АДАБИЁТИ, АДАБИЁТ НАЗАРИЯСИГА ДОИР МАСАЛАЛАР

Бахтиёр Назаров. Бадиий асарда матн ва манба муаммолари (Эркин Воҳидовнинг “Иккинчи тумор”асари мисолида).....	189
Шоира Ахмедова. Ҳикояда сўз қўллаш маҳорати.....	196
С.Сайдалиев. Маданиятлараро мулоқотга ўргатишда бағрикенглик (толерантлик) тамойилини ҳисобга олиш.....	201

Лайло Шарипова. Шеърый афоризм (хх асрнинг иккинчи ярми ўзбек шеърияти мисолида).....	205
Хуршида Хамрақулова. Биргаликда босилган йўллар.....	211
Обиджон Каримов Поэтик метафора – бадий тафаккурнинг муҳим шарти.....	215
Gulnoza Jo‘rayeva. Istiqlol davri o‘zbek bolalar adabiyotida hajviylikning shakliy izlanishlardagi badiiy-estetik va tarbiyaviy ahamiyati.....	221
Nargiza To‘xtayeva. Bolalik tasavvurini boyitib.....	233
Shoira Isaeva. Epik rivoya va harakterlar ruhiyati sintezi.....	237
Феруза Бурханова. Шом ва тонг оралиғидаги ҳаёт талқини.....	239
Юлдуз Эшматова. Шойим Бўтаев ижодида фольклор стилизацияси.....	245
Салима Садиқова. Ғайбулла саломовнинг комиллик фалсафаси.....	250
Akmal G‘aniyev. Xalq o‘yinlarining tarixiy ildizlari xususida.....	253

МУМТОЗ АДАБИЁТНИ ЎРГАНИШ ВА ЎРГАТИШНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ

Валижон Қодиров. Мумтоз адабиёт – мафкуравий иммунитет ва маънавий юксаклик асоси.....	258
Комилжон Абдуллаев. Фурқат таржимаи ҳолини ўргатишда фанлараро интеграция технологияларидан фойдаланиш.....	263
Қобилжон Ҳамролиев. Камол касб этмак муаммолари ва ечимлари.....	270
Saodat Kambarova. Navoiy ijodini miniatyuralarga bog‘lab o‘rganish.....	272
Ш. Ҳасанов. Бўлажак филологларда аналитик тафаккурни шакллантириш – адабиётни ўрганишнинг эрудицион омили.....	275
E‘tibor G‘oyibboyeva. Navoiyning tarbiya haqidagi hikmatlari.....	285
Дилфуза Зарипова. Туркий пандномалар яратилишига таъсир кўрсатган манбалар.....	287
Orzigul Jo‘rayeva . Kasb inson kamoli.....	293